

Straatsburg, 21.10.2025
COM(2025) 872 final

**MEDEDELING VAN DE COMMISSIE AAN HET EUROPEES PARLEMENT, DE
RAAD, HET EUROPEES ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ EN HET COMITÉ
VAN DE REGIO'S**

Strategie voor generatievernieuwing in de landbouw

{SWD(2025) 872 final}

1. DE TOEKOMST VAN DE LANDBOUW VEILIGSTELLEN: EEN STRATEGIE VOOR GENERATIEVERNIEUWING

De Europese landbouw is meer dan alleen voedselproductie. Boeren staan centraal in onze voedselzekerheid. Ze leveren een belangrijke inbreng op het gebied van concurrentie, klimaatactie en milieubescherming en zijn essentieel om het platteland levendig te houden. De landbouw staat echter zwaar onder druk, onder andere omdat de beroepsbevolking vergrijsst, het aantal inwoners op het platteland afneemt en de huidige internationale omstandigheden ons voor problemen stellen.

In 2020 was de gemiddelde boer in de EU 57 jaar oud en was maar 12 % jonger dan 40 jaar¹. Van die jongere groep was slechts 2,5 % vrouw. Aangezien de voedselzekerheid essentieel is voor de algemene veiligheid en de strategische autonomie van Europa, zijn dat niet alleen demografische (en meer in het algemeen maatschappelijke) problemen. Het gaat hier om strategische uitdagingen en het is onze maatschappelijke verantwoordelijkheid om die aan te pakken.

De toekomst van de voedselzekerheid in Europa rust op de schouders van een dynamische volgende generatie landbouwers en primaire voedselproducenten.

De visie voor landbouw en voedsel² biedt een kader voor de benadering van de EU om de landbouw en de primaire sector aantrekkelijker, concurrerender, toekomstbestendiger en billijker te maken.

De nieuwe benadering die voor het volgende meerjarig financieel kader (MFK) is voorgesteld, biedt ons een kans: het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) bevat traditiegetrouw specifieke maatregelen en begrotingsmiddelen voor jonge boeren³, onder meer voor vestigingssteun, hogere steunpercentages voor investeringen en kredietmaatregelen. Als het nieuwe GLB-voorstel voor de periode na 2027⁴ wordt goedgekeurd, zou die steun nog gericht en ambitieuzer kunnen worden. Specifieke maatregelen zoals een starterspakket voor jonge boeren, een gerichtere toewijzing van middelen op basis van degressieve betalingen ten voordele van jonge boeren en investeringssteun zouden helpen om de noodzakelijke impuls te geven en het beroep aantrekkelijker te maken voor de jongere generaties. Voor het GLB na 2027 is ook meer synergie gepland tussen de beleidsterreinen van de EU die zijn opgenomen in de plannen voor nationaal en regionaal partnerschap (NRP-plannen)⁵, waarbij de lidstaten de flexibiliteit zullen krijgen om op verschillende beleidsterreinen een uitgebreide reeks maatregelen op te zetten die ten goede komen aan jonge boeren.

Deze strategie voor generatievernieuwing in de landbouw is een politieke prioriteit van de Commissie⁶ en geeft voorrang aan beleidsmaatregelen en steun voor jonge en nieuwe boeren, vooral die onder de 40. Daarmee worden de belangrijkste belemmeringen aangepakt die in kaart zijn gebracht door middel van uitgebreide raadplegingen van belanghebbenden⁷ (met

---

¹ Eurostat, [Boeren en de beroepsbevolking in de landbouw](#), 2020.

² [Een visie voor landbouw en voedsel – Vormgeven aan de toekomst van de landbouw en de agrovoedingssector voor toekomstige generaties in Europa](#).

³ Artikel 4, lid 6, van Verordening (EU) 2021/2115 tot vaststelling van voorschriften inzake steun voor de strategische GLB-plannen.

⁴ COM(2025) 560 final.

⁵ COM(2025) 565 final.

⁶ [Opdrachtbrief aan commissaris Hansen](#).

⁷ Werkdocument van de diensten van de Commissie, Samenvattend verslag van de raadpleging van belanghebbenden bij deze strategie.

bijzondere aandacht voor jonge boeren en jongeren op het platteland) en gegevens uit meerdere bronnen⁸. De strategie helpt ook oudere landbouwers om hun bedrijf waardig over te dragen aan de volgende generatie landbouwers en moedigt de lidstaten aan om billijke en betrouwbare pensioenregelingen in te stellen, dit in het kader van een algemenere inspanning om inclusieve en veerkrachtige plattelandontwikkeling te bevorderen. Ze sluit aan bij de standpunten die in het Europees Parlement⁹, de Raad¹⁰ en de resultaten van de strategische dialoog¹¹ zijn ingenomen.

De plattlandsgebieden langs de oostelijke grenzen van de EU die zijn getroffen door de Russische aanvalsoorlog tegen Oekraïne, hebben te maken met specifieke druk op de sociaal-economische situatie en op de veiligheid waarvoor blijvende steun nodig is als onderdeel van dit bredere streven. Om de duurzame, productieve en veerkrachtige landbouw veilig te stellen, moet we nu meteen doortastend optreden. Als we nu niets doen, verergert de vergrijzing nog meer en wordt vernieuwing veel moeilijker. Daarom is er onmiddellijke actie op regionaal, nationaal en EU-niveau nodig met een overheidsbrede aanpak.

Hoewel overheidssteun cruciaal blijft, kan een echte verschuiving er alleen maar komen met noodzakelijke **hervormingen, voornamelijk op nationaal en regionaal niveau**, om de belangrijkste hindernissen voor generatievernieuwing weg te nemen. Zo **moeten de toegang tot financiering en land en de overdracht van vaardigheden en kennis verbeteren, en moet het leven op het platteland aantrekkelijker worden gemaakt** door betere openbare diensten en adequate infrastructuur aan te bieden die inclusief en toegankelijk is en waarbij aandacht is voor de behoeften van personen met een handicap en groepen die het risico lopen op discriminatie. In dit verband kan de bevordering van culturele initiatieven helpen de sociale banden te versterken en de aantrekkingskracht van het plattlandsleven te vergroten. Het **recht om te blijven** geldt voor de vestiging van jonge boeren die in hun contreien willen blijven en er aan landbouw willen doen.

Verder zal **innovatie bepalend zijn voor het concurrentievermogen en de transformatie van de landbouw**. De volgende generatie landbouwers beschikt over een groot potentieel om die transformatie aan te drijven. **Jonge boeren zijn ondernemend en kunnen zich goed aanpassen: ze zijn dikwijls een van de eersten die zich nieuwe technologie, duurzame**

⁸ *Young farmers in EU agriculture* – analysenota nr. 10, DG Landbouw en Plattelandsontwikkeling.

⁹ Resolutie van het Europees Parlement van 19 oktober 2023 over de generatievernieuwing in EU-landbouwbedrijven van de toekomst ([2022/2182 \(INI\)](#)).

¹⁰ Conclusies van de Raad over een langetermijnvisie voor de plattlandsgebieden van de EU (LTVRA) ([ST 15631/23](#)).

¹¹ [Strategische dialoog over de toekomst van de landbouw in de EU. Een gedeeld vooruitzicht op landbouw en voedsel in Europa](#), 2024.

werkwijzen en gediversifieerde bedrijfsmodellen eigen maken. Hun betrokkenheid is essentieel om de landbouwsector toekomstgericht en veerkrachtig te maken.

In de toekomst kunnen die kansen nog vergroten, met de voorgestelde aanzienlijke verhoging van het totale budget voor onderzoek en innovatie in het kader van het voorgestelde Europees Fonds voor concurrentievermogen (EFC)¹² en het voorgestelde nieuwe kaderprogramma voor onderzoek en innovatie¹³. Als de planningsaanpak die in het kader van de NRP-plannen wordt voorgesteld ook wordt goedgekeurd, zouden de lidstaten voor 2028-2034 synergieën tussen beleidsterreinen tot stand moeten kunnen brengen om beter problemen aan te pakken en zo een zinvolle beleidsrespons te bieden voor jonge boeren en mensen die op het platteland wonen.

2. DE OBSTAKELS VOOR GENERATIEVERNIEUWING IN KAART BRENGEN

Tussen 2004 en 2024 is het aandeel van de EU-bevolking boven de 65 gestegen van 16 % tot 22 %, terwijl het aandeel van de bevolking jonger dan 20 is gedaald van 22 % naar 20 %¹⁴. Die verschuiving heeft gevolgen voor veel sectoren, maar het effect is bijzonder acuut op het platteland en in de landbouw.

In de landbouw gaat de vergrijzing sneller dan in andere sectoren. Er zijn veel meer boeren boven de pensioengerechtigde leeftijd (33,2 %) dan jonge boeren (12 %) die landbouwbedrijven leiden¹⁵, hoewel dat varieert per lidstaat. Dat onevenwicht, samen met vergelijkbare tendensen in de visserij en de aquacultuur, bedreigt de voedselzekerheid op lange termijn, de strategische autonomie van de EU in de voedselproductie en de toekomst van de Europese landbouwlandschappen.

Een aantal onderling verbonden hindernissen ontmoedigen jongeren om te boeren, zoals toegang tot land, betaalbaar krediet en essentiële vaardigheden en expertise. De opvolging op landbouwbedrijven vereist langetermijninvesteringen en gaat vaak gepaard met complexe juridische, financiële en emotionele kwesties, vooral in familiebedrijven. In combinatie met de kapitaalintensieve aard van de moderne landbouw ontmoedigt dit veel potentiële nieuwkomers.

Boeren beheren ongeveer 40 % van het totale landoppervlak van de EU¹⁶, wat de sector cruciaal maakt voor de voedselzekerheid, levendige plattelandsgebieden en belangrijke milieudiensten zoals klimaatbestendigheid en waterweerbaarheid en het behoud van de biodiversiteit. Door het land actief te beheren, verminderen ze ook de risico's van extreme klimaatgebeurtenissen en vergroten ze de veerkracht van het platteland. Dat is vooral van

---

¹² Voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad tot oprichting van het Europees Fonds voor concurrentievermogen ("EFC"), met inbegrip van een specifiek programma voor onderzoeks- en innovatieactiviteiten op defensiegebied, tot intrekking van de Verordeningen (EU) 2021/522, (EU) 2021/694, (EU) 2021/697 en (EU) 2021/783, en tot wijziging van de Verordeningen (EU) 2021/696 en (EU) 2023/588 (COM(2025) 555 final), beleidsterrein "Gezondheid, biotechnologie, landbouw en bio-economie".

¹³ Voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad tot vaststelling van Horizon Europa — het kaderprogramma voor onderzoek en innovatie — voor de periode 2028-2034, tot vaststelling van de regels ervan voor deelname en verspreiding, en tot intrekking van Verordening (EU) 2021/695 (COM/2025/543 final), pijler II, beleidsterrein "Gezondheid, biotechnologie, landbouw en bio-economie".

¹⁴ Eurostat, [Demografie van Europa, editie 2025](#).

¹⁵ Eurostat, [Landbouwstatistiek – familiebedrijven in de EU](#), 2020.

¹⁶ Eurostat, [Boerderijen en landbouwgrond in de Europese Unie](#), 2020.

belang in de ultraperifere gebieden van de EU, die sterk afhankelijk zijn van landbouw en kwetsbaarder zijn voor klimaat- en natuurrampen.

Generatievernieuwing verzekeren, vooral op familiebedrijven, is essentieel om de voedselzekerheid in stand te houden, kennis over te dragen en de productiviteit af te stemmen op duurzaamheid. Naast de voedselproductie en duurzaam grondbeheer dragen veel landbouwers bij aan hernieuwbare energie door middel van bio-, zonne- en windenergie, en ondersteunen ze dus zowel de klimaatdoelstellingen als de energiezekerheid. Toekomstige hervormingen kunnen evenwel de netaansluitingen optimaliseren, het landbouwwinkomen verhogen en gemeenschappen voorzien van lokaal geproduceerde energie.

Generatievernieuwing is essentieel om de landbouw levendig, concurrerend en innovatief te houden en de levering van veilig, duurzaam en betaalbaar voedsel voor de ruim 450 miljoen consumenten in de EU te verzekeren. De betaalbaarheid van voedsel blijft een punt van zorg, aangezien de hoge prijzen het gezinsbudget onder druk zetten, met name bij de lage-inkomensgroepen.

Om van de landbouw een vruchtbare carrièrekeuze voor jongeren te maken die voldoening geeft, zijn maatregelen nodig die niet alleen de landbouwsector bestrijken.

Het aantal jongeren op het platteland neemt af. Tussen 2013 en 2019 is het aantal 15- tot 24-jarigen dat in de EU-28¹⁷ op het platteland woonde, gedaald van 3,6 miljoen naar 1,9 miljoen, en dat van 25- tot 29-jarigen van 6,9 miljoen naar 5,9 miljoen¹⁸.

De toekomst van de landbouwers is afhankelijk van een **sterker, veerkrachtiger, welvarender en beter verbonden** platteland, in overeenstemming met de langetermijnvisie voor de plattelandsgebieden van de EU¹⁹. Levendige gemeenschappen, kwalitatieve infrastructuur, toegankelijke diensten, aantrekkelijke en kwaliteitsvolle scholing en opleidingen, werkgelegenheidskansen buiten boerderijen en sterke sociale banden zijn cruciaal om de jongeren op het platteland te houden en het “recht om te blijven” toe te passen en tegelijkertijd nieuwe landbouwers aan te trekken. Plattelandsgebieden vormen een centraal onderdeel van onze Europese levenswijze, en we moeten ervoor zorgen dat ze aantrekkelijk blijven om te wonen.

De “landbouwers van de toekomst” zullen deel uitmaken van gediversifieerdere netwerken met nieuwkomers in de landbouw, uiteenlopende landbouw- en bedrijfsmodellen (waarvan sommige in verband staan met de sociale economie) en innovatieve partnerschappen. Dat zal de groeiende diversiteit van de voedselsystemen weerspiegelen²⁰. Nieuwe vormen van samenwerking, zoals partnerschappen, uitwisselingen over de generaties heen, synergieën met andere sectoren en het delen van grond, spelen een rol door de toetredingsdrempels te verlagen en de banden tussen de gemeenschappen te versterken. Deze modellen dragen bij tot inclusievere en veerkrachtigere landbouwsystemen, die op hun beurt de sociale en economische levendigheid van het platteland verbeteren. Ze worden ondersteund door coöperaties en producentenorganisaties, bieden praktische trajecten voor nieuwkomers en versterken de sociale structuur op het platteland.

---

¹⁷ Die bevat ook het Verenigd Koninkrijk, dat zich op 31 januari 2020 uit de EU terugtrok.

¹⁸ Europese Commissie, [Jongeren in de landbouw en in plattelandsgebieden](#).

¹⁹ Verordening (EU) 2025/1914 van het Europees Parlement en de Raad van 18 september 2025 tot wijziging van Verordening (EU) 2021/1058 en Verordening (EU) 2021/1056 wat betreft specifieke maatregelen voor het aanpakken van strategische uitdagingen in het kader van de tussentijdse evaluatie (PB L, 2025/1914, 19.9.2025).

²⁰ Publicatieregister van het JRC, [Landbouwers van de toekomst](#).

Uiteindelijk is de toekomst van de landbouw en het platteland afhankelijk van de juiste voorwaarden die voor jongeren worden geschapen, zodat zij daar hun leven en loopbaan kunnen opbouwen en de landbouw kan blijven bijdragen aan een veerkrachtige en duurzame EU.

3. KANSEN ONTSLUITEN VOOR DE VOLGENDE GENERATIE LANDBOUWERS IN EUROPA

De landbouw in de EU biedt een uitgebreide en evoluerende reeks mogelijkheden om jonge en nieuwe boeren en werknemers in de sector aan te trekken, te steunen en te behouden. Verschillende landbouwmodellen blijven relevant en dragen elk op hun eigen manieren bij tot de productiviteit, klimaatbestendigheid, ecologische duurzaamheid, de instandhouding van landelijke en lokale tradities als integraal onderdeel van het cultureel erfgoed van de EU, de duurzaamheid van de voedselsystemen en het aantrekken van nieuwe profielen jonge boeren. Als we deze diversiteit omarmen, ontstaat een inclusieve sector die inspeelt op uiteenlopende omstandigheden, op de behoefte aan landbouwdiversificatie om de voedselzekerheid te waarborgen (in het bijzonder in afgelegen gebieden), op de vraag van de consument en op de visie van de bedrijven. Jonge boeren spelen een cruciale rol om de toekomst van de landbouw vorm te geven, zowel via innovatie als door traditionele vaardigheden.

De diversificatie van landbouwactiviteiten en -producten verbreedt de inkomstenbronnen en maakt zo de sector robuuster: agrotourisme, verwerking op de boerderijen zelf, geïntegreerde agroaquacultuursystemen en bio-economische oplossingen zoals koolstofvastlegging en de productie van hernieuwbare materialen, bio-energie en voeder van algen behoren tot de activiteiten die de financiële leefbaarheid van het platteland aanzienlijk kunnen verhogen. Zo wordt dankzij de bio-economie en circulaire oplossingen afval omgezet in hulpbronnen en energie en wordt tegelijkertijd bijgedragen aan de strategische autonomie en de klimaat- en milieudoelstellingen van de EU. In die context ontstaan nieuwe banen met meer kansen. Voor veel jonge boeren, die vaak deeltijds op boerderijen werken of ook nog ander werk hebben, kunnen deze kansen cruciaal zijn om flexibele en stabiele loopbanen in de landbouwsector in het algemeen op te bouwen.

Maar de generatievernieuwing wordt niet aangestuurd door het GLB alleen. **Om jongeren en nieuwkomers aan te trekken, zijn bredere investeringen in plattelandsinfrastructuur en -diensten vitaal**, zoals toegankelijke, inclusieve en kwalitatieve langdurige en gezondheidszorg, onderwijs en opleidingen, huisvesting, water, infrastructuur, kinderopvang, vervoer, digitale communicatie en vrijetijdsdiensten, in overeenstemming met de Europese pijler van sociale rechten.

Het cohesiebeleid vult de interventies van het GLB aan en biedt aanzienlijke steun op het platteland. Het ondersteunt economische, sociale en territoriale doelstellingen door middel van gerichte investeringen, onder meer in breedband op het platteland, schone energie, gezondheid, onderwijsvaardigheden, werkgelegenheid, sociale inclusie en lokale infrastructuur. Deze investeringen bieden toegevoegde waarde en welzijn voor het platteland. De tussentijdse evaluatie van de cohesiebeidsprogramma's²¹ biedt ook stimulansen en flexibiliteit ter ondersteuning van prioritaire doelstellingen zoals waterweerbaarheid,

---

²¹ Voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van Verordening (EU) 2021/1058 en Verordening (EU) 2021/1056 wat betreft specifieke maatregelen voor het aanpakken van strategische uitdagingen in het kader van de tussentijdse evaluatie.

huisvesting, de energietransitie, concurrentievermogen en innovatie – allemaal zaken van belang voor het platteland.

Aangezien de landbouw verandert – door ruilverkavelingen, integratie in de waardeketen, toepassing van nieuwe technologie en klimaatadaptatie – hebben de landbouwers en beleidsmakers instrumenten nodig die hen kunnen helpen om daarop te anticiperen en te reageren met toekomstgerichte gecoördineerde acties, in overeenstemming met de geldende staatssteunregels.

4. HET NIEUWE GLB EN DE NRP-PLANNEN: DE WEG NAAR POSITIEVE VERANDERING

Het GLB speelt een centrale rol om kansen te creëren voor duurzame bedrijfsontwikkeling door de toegang tot financiering, kennis en innovatie te verbeteren. Daarnaast worden met de maatregelen van de lidstaten ook belangrijke hindernissen aangepakt, zoals de toegang tot land voor nieuwkomers²².

Het GLB-voorstel in het kader van het MFK voor de periode na 2027 is een belangrijke stap in de richting van een modernere, inclusievere en toekomstgerichte Europese landbouw, waarbij generatievernieuwing centraal staat.

Als het wordt goedgekeurd, kan het voorstel de toetreding van nieuwe landbouwers vergemakkelijken, met meer steun voor onderzoek en innovatie, die fundamenteel zijn voor generatievernieuwing aangezien ze de modernisering en de productiviteit stimuleren, economische kansen creëren, de levensomstandigheden op het platteland verbeteren en diversiteit en inclusiviteit ondersteunen. In het MFK-voorstel komt de Commissie ook met een beter geïntegreerde aanpak van plattelandssteun binnen en buiten het GLB. Voor investeringen is gecoördineerde actie tussen overheidsdiensten en bestuursniveaus nodig, gesteund door de nodige hervormingen. Het GLB-voorstel staat centraal in het voorstel van de Commissie voor nieuwe NRP-plannen en wordt aangevuld met EU-maatregelen en nationale en regionale initiatieven.

Het NRP-plan moet maatregelen bevatten om generatievernieuwing te bevorderen, waaronder de voorbereiding van een nationale strategie waarin demografische trends in kaart worden gebracht, toetredingsdrempels worden aangepakt en gerichte steunmaatregelen worden bepaald. Om doeltreffend te zijn, moeten deze strategieën alomvattend zijn (rekening houdend met de complexe situatie waarmee landbouwers in elke lidstaat te maken krijgen) en tegelijkertijd afgestemd zijn op de bredere nationale en regionale inspanningen om het platteland nieuw leven in te blazen en bijdragen aan de gemeenschappelijke inspanningen van de EU op het gebied van generatievernieuwing. De lidstaten zouden concrete doelstellingen voor generatievernieuwing moeten vaststellen, regelmatig verslag moeten uitbrengen over de vooruitgang, aanpassingen moeten doen als de resultaten niet volstaan, en moeten uitleggen hoe het plan helpt de middelen te richten op het ondersteunen van generatievernieuwing. De Commissie zou op haar beurt benchmarks en specifieke GLB-aanbevelingen gebruiken om het nationale beleid te sturen en te zorgen voor verantwoordingsplicht en de afstemming op doelstellingen voor de hele EU. **Centraal in deze nieuwe strategie staat een alomvattend “starterspakket” voor jonge boeren**, dat vestigings- en investeringssteun, toegang tot financiële instrumenten en gunstige belastingsmaatregelen bevat. Er zijn ook extra

---

²² Europese Commissie, directoraat-generaal Landbouw en Plattelandsontwikkeling, eenheid A.3 (2025): Verslag over de beoordeling van strategieën voor generatievernieuwing in de EU-lidstaten.

maatregelen voor start-ups, innovatiepartnerschappen, opvolgingsregelingen en opleidings- en bedrijfsverzorgingsdiensten die hen moeten helpen werk en privéleven beter in evenwicht te houden. Om de toegankelijkheid en efficiëntie te verbeteren, wordt voorgesteld alle steun toegankelijk te maken via een centraal toegangspunt in elke lidstaat.

Om te slagen, zouden de lidstaten (vooral die met een achterstand) hun inspanningen op het gebied van generatievernieuwing moeten verdubbelen. Binnen het toekomstige sturingsmechanisme zal de Commissie de lidstaten aanbevelen minstens 6 % van hun gereserveerde bedragen voor de landbouw daarin te investeren²³. Indien nodig kan dat bedrag worden aangevuld, zodat er voldoende financiering is in het kader van het NRP-plan om de nationale strategie uit te voeren.

Door deze combinatie van nationale verbintenissen, meetbare streefdoelen en richtsnoeren van de Commissie zou het voorgestelde nieuwe GLB zijn rol als aanjager van vernieuwing versterken, jonge boeren de mogelijkheid bieden een vruchtbare loopbaan op te bouwen en de duurzaamheid van de Europese landbouw op lange termijn waarborgen.

Vlaggenschipinitiatieven²⁴

- *Alomvattende, verplichte **strategieën voor generatievernieuwing in de landbouw in elke lidstaat**, versterkt met duidelijke eisen om demografische trends, toetredingsdrempels en gerichte steunmaatregelen in kaart te brengen.*
- *Verdubbeling van de inspanningen voor generatievernieuwing in de lidstaten. Voor de toekomstige programmering van de NRP-plannen zal de Commissie binnen het toekomstige sturingsmechanisme aanbevelen dat de lidstaten **minstens 6 % van hun gereserveerde bedragen voor de landbouw daarin investeren**, en dat ze dat bedrag verder kunnen aanvullen met extra NRP-middelen, zodat er voldoende financiering is om de nationale strategie uit te voeren.*
- *Het **starterspakkett voor jonge boeren** om de toetreding van jonge boeren tot en hun vestiging in de sector te vergemakkelijken met een uitgebreid interventiepakket.*

5. UITVOERING VAN DE STRATEGIE: DE VOLGENDE STAPPEN VOOR GENERATIEVERNIEUWING

Jonge boeren centraal stellen in de beleidsontwikkeling is essentieel om generatievernieuwing duurzaam te verankeren in de Europese landbouw. Om ervoor te zorgen dat ze niet alleen gesteund worden maar ook actief deelnemen, heeft de Commissie ervoor gezorgd dat **jongeren gestructureerd betrokken worden**, zodat hun stem mee het ontwerp en de uitvoering van het beleid bepaalt. Als onderdeel van die benadering heeft de Commissie tijdens dit mandaat twee jongerenbeleidsdialogen²⁵ georganiseerd waarin generatievernieuwing werd besproken, waardoor jongeren de kans kregen om het landbouwbeleid vorm te geven.

Op nationaal niveau worden de lidstaten aangemoedigd om vertegenwoordigers van jonge boeren in monitoringcomités²⁶ te laten zetelen **zodat hun standpunten worden**

²³ 6 % van de bedragen in bijlage XVIII bij [NRP-verordening – COM(2025) 565 final].

²⁴ Verschillende van de voorgestelde acties en initiatieven bouwen voort op de voorstellen voor het MFK voor de periode na 2027. Deze voorstellen vallen onder de medebeslissingsprocedure, en dus zal de uiteindelijke inhoud afhangen van het resultaat van het wetgevingsproces.

²⁵ https://agriculture.ec.europa.eu/overview-vision-agriculture-food/vision-agriculture-and-food_nl.

²⁶ Zoals bedoeld in artikel 124 van Verordening (EU) 2021/2115.

meegenomen in beleidsbeslissingen in het kader van het GLB. Zo wordt hun stem geïnstitutionaliseerd in de besluitvorming en kunnen ze bijdragen aan een betere uitvoering en meer verantwoording afleggen over de verwezenlijking van de verbintenissen op het gebied van generatievernieuwing.

Door jongeren rechtstreeks te betrekken bij de vormgeving van het landbouwbeleid, legt deze strategie de basis voor meer verantwoordingsplicht, responsievere steun en een dynamische, toekomstgerichte landbouwsector. Ze weerspiegelt de toezegging van de EU om ervoor te zorgen dat de mensen die klaar zijn om de Europese landbouw de toekomst in te leiden, zowel de middelen als de zeggenschap hebben om dat ook te doen.

Om op dat momentum voort te bouwen, zullen de jongerenbeleidsdialogen gedurende dit mandaat jaarlijks worden voortgezet, zodat regelmatig van gedachten kan worden gewisseld, ervaringen kunnen worden uitgewisseld en een onderbouwd debat over belangrijke beleidskwesties kan worden gevoerd, waarbij alle jongeren even goed worden gehoord.

BELANGRIJKSTE DOELSTELLINGEN EN STRATEGISCHE PRIORITEITEN

De belangrijkste doelstelling van deze strategie is de veerkracht van de landbouwsector op lange termijn te waarborgen door het landbouwincome te ondersteunen. Dat is niet alleen essentieel voor de levendigheid van het platteland, maar ook voor de voedselzekerheid in Europa. Dit betekent dat boeren hulp moeten krijgen om economisch levensvatbare, duurzame en toekomstbestendige bedrijven op te bouwen. Daarvoor zijn innovatie en ondernemerschap fundamentele overkoepelende katalysatoren.

Het is cruciaal dat jonge en nieuwe boeren nieuwe kansen kunnen benutten en **de diversificatie van het landbouwincome wordt ondersteund**. Zo worden landbouwers op lange termijn veerkrachtiger en minder afhankelijk van subsidies. Deze doelstelling bouwt onder andere voort op het potentieel van de bio-economie, hernieuwbare energie, natuur- en koolstofkredieten en korte toeleveringsketens.

In de strategie wordt erkend dat de landbouw een stabiel en **billijk inkomen moet bieden door middel van eerlijke prijzen**²⁷ om een levensvatbaar en aantrekkelijk levensonderhoud te ondersteunen. De jongeren die hebben deelgenomen aan de beleidsdialogen²⁸, beschouwden een billijk inkomen als het dringendste probleem. Voor veel jonge Europeanen blijven de beperkte economische vooruitzichten de toetreding tot de landbouw ontmoedigen. De Commissie erkent deze zorgen en pakt die reeds aan met bredere initiatieven, waaronder hervormingen en nieuwe instrumenten om de billijkheid en de transparantie in de landbouw- en voedselvoorzieningsketen te verbeteren²⁹. Het is belangrijk te herinneren aan de sleutelrol van producentenorganisaties, die de onderhandelingspositie en de markttoegang van landbouwers kunnen verbeteren en kunnen bijdragen aan billijker inkomens.

---

²⁷ Er bestaat geen vaste definitie van een “eerlijke prijs”, maar een redelijke interpretatie is een prijs die alle kosten van duurzame productie dekt, een fatsoenlijk inkomen waarborgt voor de producenten en betaalbaar blijft voor de consumenten.

²⁸ [De jongerenbeleidsdialoog in de landbouw](#).

²⁹ Zie de voorgestelde wijzigingen van de verordening gemeenschappelijke marktordening om de positie van landbouwers bij contractonderhandelingen te versterken, de samenwerking te bevorderen en de prijstransmissie te verbeteren. Daarnaast bevat de richtlijn oneerlijke handelspraktijken nieuwe regels voor landsgrensoverschrijdende handhaving om landbouwers beter te beschermen. Deze inspanningen worden aangevuld door het EU-waarnemingscentrum voor de agrovoedselketen, dat gegevens over prijsvorming zal verstrekken om rechtvaardiger beleidsbeslissingen te steunen.

Er bestaat een brede consensus³⁰ dat op vijf gebieden dringend actie moet worden ondernomen: toegang tot financiering; toegang tot onderwijs, opleidingen en vaardigheden; toegang tot land; een redelijke levensstandaard op het platteland; hulp bij opvolging en pensioen. De aanpak van die uitdagingen wordt verdeeld over vijf strategische blokken, elk met belangrijke vlaggenschipinitiatieven en ondersteunende acties.

A. Toegang tot krediet en financiering

De toegang tot financiering blijft een grote uitdaging voor alle boeren, maar met name de jonge en de nieuwkomers, aangezien voor de oprichting of overname van een landbouwbedrijf op voorhand grote investeringen nodig zijn met een traag en vaak veranderlijk of onzeker rendement. Velen gaan van bij het begin gebukt onder de schulden, waardoor ze moeite hebben nieuwe activiteiten te financieren, duurzame werkwijzen te hanteren of materiaal te moderniseren. In 2023 lag de verhouding tussen passiva en activa bij jonge boeren boven de 20 %. Voor landbouwers ouder dan 65 ging het om slechts 8 %³¹, wat de zwaardere financiële druk duidelijk maakt waarmee de jongere generatie te kampen heeft.

In 2022 stonden de jonge boeren in de EU-27 tegenover een financieringstekort van 14,1 miljard EUR, wat 22 % van het totale tekort van de sector vertegenwoordigde en een stijging was van 11 % ten opzichte van 2017³². Een nieuwe enquête op het platform fi-compass van de Europese Investeringsbank (EIB)³³ toont geen verbetering in de belangrijkste sectoren: granen, oliehoudende zaden en eiwitrijke gewassen hebben af te rekenen met een kloof van 4,9 miljard EUR, groenten met een van 3,2 miljard EUR en melkkoeien met een van 0,4 miljard EUR. Die groeiende tekorten onderstrepen dat jonge boeren een centrale rol spelen bij het vervullen van de investeringsbehoeften van de sector en dat hun financiële beperkingen dringend aangepakt moeten worden.

Een van de prangendste kwesties is de beperkte toegang tot financiële producten op maat. Vaak kunnen jonge boeren **moeilijk langetermijnleningen krijgen**, vooral die met een looptijd van meer dan twaalf jaar, omdat ze te weinig zekerheden hebben of vanwege hun kredietverleden. Om deze belemmeringen aan te pakken, moeten er specifieke financiële instrumenten zoals leningen en garanties voor hen worden ontworpen. Die instrumenten kunnen een breed scala aan investeringen ondersteunen, van bedrijfsontwikkeling en klimaatadaptatie tot digitalisering en de geleidelijke verwerving van landbouwbedrijven door aandelenbuy-outs. Ze moeten ook worden aangepast aan de specifieke kenmerken van alternatieve bedrijfsmodellen zoals coöperaties en sociale ondernemingen. Publiek-private partnerschappen en nauwere samenwerking met de Europese Investeringsbank Groep (EIB-groep) en andere financiële instellingen kunnen de toegang tot financiering verder vergemakkelijken, terwijl tegengaranties potentieel kunnen ontsluiten voor lidstaten die de generatievernieuwing willen ondersteunen. Samen met de EIB-groep zal de Commissie onderzoek doen naar vormen van steun voor jonge en nieuwe boeren, zoals garantieregelingen en rentesubsidies.

Financiering is vooral essentieel voor de aankoop van grond. Jonge boeren moeten zonder onnodig beperkende voorwaarden door de EU medegefinancierde instrumenten kunnen

---

³⁰ Werkdocument van de diensten van de Commissie, *Raadpleging van belanghebbenden – Samenvattend verslag* bij deze strategie.

³¹ Gegevens van het ILB.

³² Fi-compass, *Het financieringstekort in de landbouw- en de agrovoedingssector in de EU*, RTW, 2023.

³³ Dit zijn voorlopige resultaten van een enquête op fi-compass in 2025 over de drie subsectoren. De definitieve resultaten zullen in de nabije toekomst op de website van fi-compass worden gepubliceerd.

aanwenden om landbouwgrond te kopen. Zo zouden ze hun activiteiten kunnen consolideren en in verbeteringen op de lange termijn kunnen investeren, zoals bodemgezondheid, agro-ecologische werkwijzen en koolstofvastlegging. Toegang tot land blijft een groot obstakel, dus de aankoop van grond vereenvoudigen is cruciaal om de levensvatbaarheid op lange termijn te waarborgen.

Tegelijkertijd zijn **investeringen in innovatie en moderne technologieën** essentieel om de productiviteit te verbeteren, de veerkracht te vergroten en de groene transitie te ondersteunen. De financiering mag niet beperkt blijven tot de conventionele instrumenten, zodat jonge boeren nieuwe technieken, digitale instrumenten en duurzame oplossingen kunnen toepassen waarmee ze het hoofd kunnen bieden aan de uitdagingen van de klimaatverandering en de veranderende vraag op de markt. Dat is vooral van belang voor de biologische landbouw, waar lagere opbrengsten het financiële risico kunnen verhogen. In dat verband zijn doeltreffende instrumenten voor risicobeheer cruciaal, en hoewel de nieuwe transitiebetalingen van 200 000 EUR in het kader van het toekomstige GLB (als dat wordt goedgekeurd) een goed voorbeeld kunnen zijn van ondersteuning van de biologische landbouw en de transitie, zullen er meer middelen nodig zijn om de omvangrijke uitdagingen aan te pakken.

Bovendien maken wijzigingen in de regelgeving het landbouwers moeilijk om met vertrouwen op lange termijn te investeren. Ze sluiten leningen af op basis van de huidige regels, waarna die regels veranderen nog voordat ze hun investeringen hebben afbetaald, wat de rechtszekerheid en voorspelbaarheid ondermijnt. Een voorspelbaardere agrovoedingssector voor 2040 is daarom een belangrijke doelstelling van de visie voor landbouw en voedsel van de Commissie. De Commissie verbindt zich ertoe afdoende overgangperiodes in te stellen als ze wijzigingen van de regelgeving overweegt die van invloed zijn op landbouwbedrijven.

In dat licht blijven het GLB en de nationale financiering van vitaal belang. Vestigingssteun en gerichte investeringssteun zijn essentieel om jonge boeren te helpen hun bedrijf op te starten, veerkracht op te bouwen en zowel markt- als klimaatrisico's te beheren. Vaste overgangsbedragen, zoals die waarin het toekomstige GLB voorziet, kunnen ook waardevolle hulp bieden voor landbouwers in de kritieke vroege stadia van de aanpassing aan deze uitdagingen.

Het voorgestelde EFC zou – samen met pijler II van Horizon Europa – financieringsmogelijkheden kunnen bieden voor landbouwers, inclusief jonge boeren en nieuwkomers, om hun bedrijf op te schalen en structurele belemmeringen weg te nemen. In overeenstemming met de EU-strategie voor start-ups en scale-ups³⁴ mobiliseren deze instrumenten kapitaal, dichten ze financieringstekorten voor groei en stimuleren ze agrovoedingsstart-ups op het platteland. Een jonge boer die een landelijke start-up opricht, kan verder uitbreiden als hij toegang krijgt tot die instrumenten, waaronder, indien van toepassing, de Europese Innovatieraad.

Financiële instrumenten op maat en geïntegreerde steunmechanismen die erop gericht zijn publieke en particuliere financiering te combineren, zullen cruciaal zijn om het potentieel van

---

³⁴ Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's, De EU-strategie voor start-ups en scale-ups – Kies Europa voor het opstarten en opschalen van uw bedrijf (COM(2025) 270 final).

de volgende generatie te ontsluiten en een duurzame transformatie van de landbouw in de EU te stimuleren.

Vlaggenschipinitiatieven

- **In het voorstel voor het toekomstige GLB wordt het maximumniveau van de GLB-steun (brutosubsidie-equivalent) verdrievoudigd** voor de vestiging van jonge boeren als de steun wordt verleend **via financieringsinstrumenten** (van 100 000 tot 300 000 EUR), waardoor het volume aan leningen per project veel hoger en/of de rentebetalingen veel lager kunnen worden.
- **Het voorstel voorziet ook in een hoger investeringssteunpercentage van maximaal 85 % en in de optie voor de lidstaten om minimale bestedingsniveaus of hogere percentages voor EU-medefinanciering voor jonge boeren vast te stellen.**

Acties voorgesteld in het kader van het huidige GLB en in het GLB-voorstel 2028-2034		
Steun voor financieel ontwerp en bewustmaking	Technische bijstand verlenen om financiële instrumenten op maat voor jonge boeren te ontwerpen en uit te voeren. Dit omvat coaching en steun via platformen zoals fi-compass, en verbeterde en toegankelijke communicatie- en verspreidingsinspanningen in het kader van het GLB-netwerk om het bewustzijn rond financieringsmogelijkheden te vergroten.	Q2 2026 en huidig GLB
Toegang tot financiering en beter risicobeheer in de strategieën van de lidstaten en via het starterspakket	• Acties voor toegang tot financiering voor jonge boeren binnen de strategieën voor generatievernieuwing, en overwegen extra maatregelen toe te passen, zoals hogere subsidiepercentages of bonuspunten bij de selectie van projecten voor ondervertegenwoordigde groepen, met bijzondere aandacht voor jonge vrouwelijke boeren. • Lening- en garantiefondsen voor jonge boeren beschikbaar maken, waaronder instrumenten met lagere rentetarieven, lagere zekerheden, aflossingsvrije perioden en langere aflossingstermijnen, in het kader van de nationale enveloppen van de lidstaten en via de instrumenten in het starterspakket, onder meer voor biologische landbouw.	Nieuw GLB – vanaf 2028
Bedrijfsplannen	Adviesdiensten om jonge boeren en nieuwkomers te ondersteunen bij de opstelling en modernisering van bedrijfsplannen en om de banden tussen stad en platteland te versterken.	Vanaf Q4 2025
Acties voorgesteld in het kader van ander EU-beleid		
Specifieke leningenveloppen van de EIB	De leningenveloppen van de EIB voor de landbouw en de bio-economie bevorderen en monitoren, waaronder financiering voor jonge boeren. Zorgen voor transparantie en rapportage over de specifieke uitgaven die die groep ten goede komen. De EIB aanmoedigen om naast de EU-garanties ook de financiering met eigen risico's op te voeren. Onderzoek doen naar vormen van steun voor jonge en nieuwe boeren, waaronder garantieregelingen en rentesubsidies.	2025-2027 en daarna; de nieuwe EU-strategie voor de bio-economie
Steun in het kader van passende instrumenten, in samenwerking met de EIB-groep en	De toegang tot financiering voor jonge boeren vereenvoudigen met passende instrumenten, vooral garantie- en eigenvermogensproducten die zijn ontwikkeld in samenwerking met het EIF, de EIB of andere	2025-2027 en daarna; de nieuwe EU-strategie

instrumenten van andere uitvoerende partners	uitvoerende partners, zodat landbouwbedrijven kunnen worden aangekocht en innovatieve technologieën kunnen worden opgeschaald.	voor de bio-economie
Vrijwillige acties op het niveau van de lidstaten		
De toegang tot krediet via stimuleringsbanken verbeteren	Samenwerken met nationale stimuleringsbanken om regelingen te ontwikkelen die de toegang tot krediet voor landbouwers verbeteren.	Vanaf Q4 2025

B. Toegang tot kennis en vaardigheden

Voor jonge landbouwers zijn opleiding op maat en vaardigheden om levensvatbare landbouwbedrijven op te richten en in stand te houden, van cruciaal belang om succesvol te zijn. Reeds geruime tijd vóór de oprichting van een landbouwbedrijf duiken moeilijkheden op, namelijk om de weg te vinden in de complexe juridische en financiële kaders en om bedrijfsplannen op te stellen waarbij economische levensvatbaarheid in balans is met sociale en ecologische duurzaamheid. Met gestructureerde ondersteuningssystemen die voorzien in opleiding, advies en begeleiding vóór, tijdens en na de vestiging van het landbouwbedrijf, wordt het risico op mislukking kleiner. De uitdagingen die zich aandienen bij de overdracht van vaardigheden in het geval van een overname of een aanpassing van de rollen binnen bestaande familiebedrijven, zijn niet dezelfde als die waarmee landbouwers van de eerste generatie worden geconfronteerd.

Onderwijs en opleiding en adviesdiensten voor de landbouw moeten niet alleen betrekking hebben op bedrijfsplanning en -ontwikkeling, maar ook op nieuwe uitdagingen en kansen, zoals klimaatverandering, biodiversiteitsverlies, digitalisering, integratie van hernieuwbare energie of slimme landbouwpraktijken die berusten op Europese ruimtesystemen zoals Copernicus en Galileo. Financiële geletterdheid is evenzeer van cruciaal belang, zoals wordt benadrukt in de EU-strategie voor financiële geletterdheid³⁵. Deze stelt jonge landbouwers immers in staat om investeringen, kredieten en risico's doeltreffend te beheren en om met kennis van zaken beslissingen te nemen voor levensvatbaarheid op lange termijn. Voor de duurzame transformatie van de sector is het essentieel dat jonge en nieuwe landbouwers over de vaardigheden en instrumenten beschikken om agro-ecologische werkwijzen toe te passen, digitalisering te combineren met (schaarse) arbeidskrachten en toegevoegde waarde te creëren via bijvoorbeeld ventures in de bio-economie. Mogelijkheden voor een leven lang leren, deeltijdse opleidingsvormen, uitwisselingen en digitale instrumenten zijn cruciaal om ervoor te zorgen dat kennis en vaardigheden toegankelijk zijn. Daarnaast zijn gerichte inspanningen voor de integratie van deeltijdse landbouwers, werknemers in de landbouw, vrouwen en kwetsbare groepen belangrijk met het oog op inclusiviteit en uitbreiding van de mogelijkheden.

Toegankelijke samenwerkingsplatforms die het delen van kennis, uitrusting en diensten aanmoedigen, helpen de kosten te verlagen, de veerkracht van gemeenschappen te versterken en innovatie te bevorderen. In het kader van het huidige MFK ondersteunt het partnerschap voor vaardigheden op het gebied van agrovoeding in het kader van het pact voor

³⁵ Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's over een strategie voor financiële geletterdheid voor de EU.

vaardigheden³⁶ belanghebbenden bij bij- en omscholing voor de groene en de digitale transitie door kennis, financieringsadvies en samenwerkingsmogelijkheden te bieden. Ook de kenniscentra voor beroepsopleiding in het kader van Erasmus+ spelen in op uitdagingen op het gebied van vaardigheden in de landbouw. Vooruitkijkend naar het volgende MFK zijn verdere ondersteuning en afstemming via initiatieven zoals het Europees Innovatiepartnerschap voor productiviteit in de landbouw (EIP-AGRI), en op elkaar afgestemde GLB-instrumenten noodzakelijk om jonge boeren en nieuwkomers beter in staat te stellen om samen oplossingen te ontwikkelen en uit te voeren.

Horizon Europa omvat nu een specifieke cluster 6 voor landbouw en bio-economie, die nieuwe mogelijkheden creëert om steun uit het GLB en het EFC te koppelen aan geavanceerd onderzoek en innovatie, zodat jonge landbouwers rechtstreeks kunnen profiteren van door de EU gefinancierde oplossingen. Een vlottere toegang tot deze kennis is, naast initiatieven zoals het EIP-AGRI en op elkaar afgestemde GLB-instrumenten, noodzakelijk om jonge boeren en nieuwkomers beter in staat te stellen samen oplossingen te ontwikkelen en uit te voeren.

Veel landbouwers zijn ook bosbezitters. Toegang tot gespecialiseerde bosbouwopleidingen, onder meer over veilige werkpraktijken, is dus cruciaal voor goed bosbeheer, veerkracht op het platteland en veiligheid in grensgebieden.

Vlaggenschipinitiatieven

- **Erasmus voor jonge ondernemers** is een krachtig instrument om generatievernieuwing in de landbouw te bevorderen. Het is ontworpen voor ondernemers met als doel dat nieuwe en jonge landbouwers essentiële zakelijke vaardigheden en vertrouwen verwerven en netwerken opbouwen door samen te werken met ervaren ondernemers in meer dan veertig landen. De Commissie wil de zichtbaarheid van dit instrument in plattelandsgebieden vergroten, zodat meer jonge en nieuwe landbouwers er baat bij hebben.
- Het **platform voor vrouwen in de landbouw** is erop gericht om meer vrouwen aan te trekken in de landbouw en om gelijke kansen, uitwisseling van ervaringen en mentorschap te bevorderen, rekening houdend met de sleutelrol van vrouwen in de toekomst van de landbouw en plattelandsontwikkeling.
- **“Boeren van de toekomst”-pakket met beste praktijken voor alle landbouwscholen in de EU.**
Het pakket zal studenten duidelijke, praktische voorbeelden bieden van moderne landbouwbenaderingen zoals diversificatie, digitale instrumenten, duurzaamheid en samenwerking in nieuwe bedrijfsmodellen. Deze voorbeelden tonen aan dat moderne landbouw innovatief is en verbonden is met de bredere economie. Door dit pakket op te nemen in het onderwijs, kunnen studenten de landbouw als een dynamische, toekomstgerichte carrière zien.

Acties voorgesteld in het kader van het GLB 2028-2034		
Versterken van AKIS en adviesdiensten voor	Integratie in het kennis- en innovatiesysteem voor de landbouw (AKIS) van op maat gesneden opleidingen voor jonge landbouwers ter ondersteuning van generatievernieuwing. Jonge boeren krijgen voor en na de oprichting van een landbouwbedrijf begeleiding met betrekking tot	Nieuw GLB – vanaf 2028

³⁶ [Pact for Skills – Agri-Food ecosystem.](#)

intergenerationele samenwerking	toegang tot land, bedrijfsplanning en technische, juridische en duurzaamheidskwesties, met de nadruk op innovatieve oplossingen.	
Acties voorgesteld in het kader van ander EU-beleid		
O&I gericht op de behoeften van jongere generaties	Gebruik van financiering van Horizon Europa om generatievernieuwing in de sector te ondersteunen, door onderzoek en innovatie (O&I) aan te passen aan de behoeften van jonge generaties, door jonge landbouwers bij het innovatieproces te betrekken en door daarmee verband houdende adviesdiensten te stimuleren.	Werkprogramma Horizon Europa 2027
Vrijwillige acties op het niveau van de lidstaten		Vrijwillig
Innovatieve landbouw-vaardigheden	Gebruik van slimme specialisatie, het platform voor het benutten van talent en het partnerschap voor vaardigheden op het gebied van agrovoeding in het kader van het pact voor vaardigheden om innovatie, omscholing en het behoud van talent in plattelandsgebieden te stimuleren. De regio's moeten in strategieën voor slimme specialisatie prioriteit geven aan landbouw en generatievernieuwing. Het platform voor het benutten van talent kan jongeren aantrekken door middel van onderwijs op maat en mobiliteit, terwijl agrovoedingsactoren moeten deelnemen aan het pact om samen opleidingen te ontwikkelen en jonge boeren en nieuwkomers bij te scholen op het gebied van innovatieve technologieën. De kenniscentra voor beroepsopleiding in het kader van Erasmus+ ondersteunen transnationale netwerken die sectorale en horizontale uitdagingen op het gebied van vaardigheden aanpakken.	Vanaf 2025 Q4
Flexibel en gemoderniseerd onderwijs- en opleidingsstelsel op landbouwgebied	Aanpassing van de leerplannen en flexibele, toegankelijke stelsels met nieuwe of bestaande digitale instrumenten om tegemoet te komen aan de behoeften van deeltijdlandbouw en nieuwe uitdagingen aan te pakken, met inbegrip van diversificatie- en inkomensstrategieën.	Vanaf 2025 Q4
Ondersteuning van organisaties van jonge landbouwers	Het aansturen van financiering en programma's om organisaties van jonge landbouwers te ondersteunen, om ervoor te zorgen dat hun stem wordt gehoord.	Vanaf 2025 Q4
Gebruik van ALMA om de aantrekkelijkheid van de landbouw bij NEET-jongeren te vergroten	ALMA (Aim, Learn, Master, Achieve) is een EU-initiatief voor sociale inclusie dat NEET's (jongeren die geen opleiding volgen en niet werken) helpt bij de herintegratie in de samenleving door zachte vaardigheden op te bouwen en dat ondersteuning op maat biedt. Hoewel ALMA niet beperkt is tot één sector, kunnen uitwisselingen in de landbouw ervoor zorgen dat jongeren zich meer bewust worden van de aantrekkelijkheid van een baan in de landbouw. Als deelnemers aan buitenlandse stages onderdak krijgen bij boeren, kan dat de ontwikkeling van hun vaardigheden ondersteunen en hen aanmoedigen om een baan in de landbouw te overwegen. De integratie van deze aanpak in het nationale AKIS zou de werkgelegenheid op het platteland en de generatievernieuwing ten goede kunnen komen.	Vanaf 2025 Q4
Vrijwillige acties voor belanghebbenden		Vrijwillig
Intercollegiaal leren voor jonge en nieuwe landbouwers	Organisaties van jonge landbouwers, coöperaties en partners moeten mentorschap, opleiding en intercollegiaal leren aanbieden om de bedrijfs- en leiderschapsvaardigheden van jonge en nieuwe boeren te versterken.	Vanaf 2026

C. Toegang tot land

De overdracht van grond staat centraal in de generatievernieuwing. Het probleem wordt geïllustreerd door het onevenwicht in grondbezit: terwijl de meeste oudere landbouwers eigenaar zijn van hun grond, zien jongere generaties zich vaak verplicht om te pachten. 15 miljoen hectare worden door deze pachters beheerd, tegenover 10 miljoen door eigenaars. Pachten vormt voor veel nieuwkomers weliswaar een toegankelijker optie, maar kortetermijnregelingen beperken hun mogelijkheden om te investeren en plannen te maken voor de lange termijn.

Hoewel er in sommige lidstaten specifieke administratieve regelingen en bepalingen bestaan om de overdracht van landbouwbedrijven te vergemakkelijken, vormt vervroegde opvolging vaak een uitdaging. Administratieve en financiële belemmeringen ontmoedigen landbouwers om hun bedrijf vóór hun pensionering over te dragen. **Eenvoudigere regels en gerichte stimulansen zouden vroegere overdrachten aantrekkelijker maken.**

De overdracht van een landbouwbedrijf na het overlijden van de boer wordt vaak gehinderd door complexe rechtskaders en hoge belastingdruk. Ook al is er sprake van belastingvermindering of vereenvoudigde opvolging, toch leiden traditionele werkwijzen in sommige regio's tot versnippering, waardoor de consolidatie van levensvatbare landbouweenheden wordt bemoeilijkt. De lidstaten moeten deze belemmeringen wegnemen om een effectievere overdracht van grond aan landbouwers te vergemakkelijken. De Commissie zal daarom economische en sociale aspecten in verband met generatievernieuwing integreren in het proces van het Europees Semester om ervoor te zorgen dat het nationale beleid wordt afgestemd op de EU-doelstellingen en dat passende hervormingen worden doorgevoerd.

Voor wie geen toegang heeft tot geërfde grond, is aankoop de belangrijkste, maar ook de moeilijkste weg naar de landbouw. Gemiddeld bedragen de prijzen over de hele EU genomen 11 791 EUR per hectare, maar in bepaalde regio's lopen deze op tot meer dan 280 000 EUR. Het schaarse krediet, de zware aflossingstermijnen en het vaak beperkte en onregelmatige rendement op investeringen vormen voor jonge landbouwers aanzienlijke toetredingsdrempels. De lidstaten kunnen deze lasten verlichten door middel van betaalbare leningen, voorkeurechten voor jonge landbouwers (zonder discriminatie op grond van nationaliteit) en specifieke mechanismen om landbouwers die met pensioen gaan of landeigenaren in contact te brengen met kandidaat-landbouwers. Tegelijkertijd moeten de lidstaten optreden tegen speculatieve aankopen en landroof zodat landbouwgrond beschikbaar blijft voor de landbouw³⁷.

Pachten kan een toegankelijker optie zijn. Bijna de helft van de landbouwgrond in de EU wordt gepacht, maar kortetermijnregelingen zorgen ervoor dat nieuwkomers kwetsbaar zijn. Meer solide langetermijncontracten, in combinatie met de prioritering van jonge landbouwers bij de toewijzing van gemeentelijke of openbare grond, zouden de stabiliteit en het vertrouwen ten goede komen.

Er ontstaan ook alternatieve modellen, zoals grondbanken en “community land trusts” of starterscentra voor landbouwbedrijven. Om deze op te schalen, zijn ondersteunende rechtskaders en regionale ondersteuning nodig. Tegelijkertijd leidt de concurrentie om grond met andere vormen van grondgebruik tot een verminderde beschikbaarheid van

---

³⁷ Commissie inzake Wereldvoedselzekerheid (2012), *Voluntary Guidelines on the Responsible Governance of Land, Fisheries and Forests in the Context of National Food Security*, FAO, Rome.

landbouwgrond en hogere grondprijzen ten nadele van de landbouw. Ruimtebeslag vermindert de beschikbaarheid van landbouwgrond. De herbestemming van landbouwgrond naar stedelijk en industrieel gebruik jaagt de prijzen de hoogte in en beperkt de toegang voor jonge landbouwers. De lidstaten moeten zich aansluiten bij de EU-doelstelling om tegen 2050 een toestand zonder nettoruimtebeslag te bereiken³⁸ door middel van een betere bescherming van landbouwgrond in de ruimtelijke ordening.

Het grondbeleid in de EU zou gebaat zijn bij nauwere samenwerking en gegevensuitwisseling tussen de lidstaten. Om dit te ondersteunen ontwikkelt de Commissie de analytische basis voor een **Europese waarnemingspost voor land**, die moet fungeren als discussieforum om informatielacunes te helpen dichten en de transparantie in verband met grondtransacties, prijzen, wijzigingen in het gebruik en markttrends te verbeteren. Deze zal de lidstaten informatie en instrumenten verschaffen om eerlijkere en doeltreffendere maatregelen te ontwerpen die zijn afgestemd op hun nationale context en tegelijkertijd bijdragen tot gemeenschappelijke EU-doelstellingen, waaronder generatievernieuwing.

Vlaggenschipinitiatieven

- Een **Europese waarnemingspost voor land** om de transparantie in verband met grond te verbeteren, landbouwers te helpen toegang te krijgen tot beschikbare grond, de opvolging van landbouwbedrijven te ondersteunen, het beleid te ondersteunen met informatie en grondspeculatie te voorkomen, waardoor het voor nieuwkomers gemakkelijker wordt om met landbouw te beginnen.
- Nationaal **grondbeleid** om toegangsbelemmeringen aan te pakken, speculatieve aankopen te voorkomen en te beantwoorden aan de EU-doelstellingen voor generatievernieuwing in het kader van het Europees Semester.

Acties voorgesteld in het kader van ander EU-beleid		
Beoordeling van de grondmarkt voor generatievernieuwing	Twee onderling verbonden studies uitvoeren om beter inzicht te krijgen in grondgerelateerde belemmeringen voor generatievernieuwing in de landbouw, met als doel: 1. onderzoek te doen naar de financialisering van landbouwgrond en de sociaal-economische en ecologische gevolgen daarvan, en 2. een analyse te maken van de ontwikkeling van de prijzen van landbouwgrond in verhouding tot agromilieu- en sociale factoren.	Uiterlijk in Q4 2026
Vrijwillige acties op het niveau van de lidstaten		
Diensten voor landmobiliteit	Steun verlenen aan vertrouwelijke regelingen voor landmobiliteit die een brug slaan tussen landeigenaren en nieuwkomers door middel van pachtovereenkomsten, partnerschappen, deelpacht en instrumenten voor het koppelen van kopers en verkopers van grond. Wettelijke kaders voor langlopende pachtovereenkomsten aanmoedigen en de stabiliteit van pachtovereenkomsten bevorderen om geleidelijke overnames van landbouwbedrijven en investeringen door jonge boeren mogelijk te maken. Voortbouwend op initiatieven van de lidstaten zou een EU-netwerk nationale platforms met elkaar verbinden.	Vanaf Q4 2025

³⁸ Europese Commissie (2011), *Stappenplan voor efficiënt hulpbronnengebruik in Europa* (COM(2011) 571), Brussel, waarin als doelstelling werd gesteld om de nettoruimtebeslagwaarde tegen 2050 af te bouwen tot nul; bevestigd in Europese Commissie (2021), *EU-bodemstrategie voor 2030* (COM(2021) 699), Brussel.

Alternatieve modellen voor eigendom en bedrijfsoverdracht	Door werknemers geleide overdrachten van eigendom tussen generaties ondersteunen, waaronder buy-outs door werknemers, waarbij werknemers aandelen in een landbouwbedrijf verwerven, en coöperatieve modellen voor grondbeheer. Prioriteit geven aan steun voor modellen die geleidelijke of collectieve eigendomsoverdrachten mogelijk maken.	Vanaf 2025	Q4
Grondbanken en hergebruik van uit de productie genomen grond	Openbare grondbanken voor het beheer en de herbestemming van uit de productie genomen of versnipperde grond ondersteunen, zodat de toegang voor jonge landbouwers en nieuwkomers wordt vergemakkelijkt. Coöperatieve pachtmechanismen aanmoedigen waar passend.	Vanaf 2025	Q4
Betrokkenheid van financiële instellingen in staatsbezit	Financiële instellingen aanmoedigen om de toegang tot en de ontwikkeling van landbouwgrond te steunen door financiële producten aan te bieden zoals leningen voor de aankoop van grond, leninggaranties en gesubsidieerde rentevoeten voor grondverbetering en -consolidatie. Dat zou jonge boeren helpen financiële belemmeringen te overwinnen en de levensvatbaarheid van hun landbouwbedrijf te verbeteren.	Vanaf 2025	Q4
Lagere grond-transactiekosten voor kleine landbouwbedrijven	Hervormingen en subsidies ondersteunen om de hoge kadaster- en transactiekosten, die een aanzienlijke belemmering vormen voor jonge boeren, te verminderen. Om speculatie te ontmoedigen zonder nieuwkomers te belemmeren, overwegen om kleine landbouwbedrijven vrij te stellen van kosten of de kosten te verlagen. Zo kunnen bijvoorbeeld drempels worden bepaald of kunnen de kosten evenredig worden gemaakt aan de grootte van de grond.	Vanaf 2025	Q4

D. Veerkracht, fatsoenlijke levensomstandigheden en toegang tot nieuwe inkomensmogelijkheden

De vernieuwing van de landbouw hangt niet alleen af van de toegang tot land, vaardigheden of financiering, maar ook van de algemene economische kansen in de landbouw en de aantrekkelijkheid van het plattelandsleven. Veel jongeren aarzelen om in landbouw- en plattelandsgebieden te blijven of ernaar terug te keren als de inkomensmogelijkheden, de diensten en de levenskwaliteit achterblijven bij de stedelijke normen. Het GLB speelt een essentiële rol bij het waarborgen van de economische levensvatbaarheid en de aantrekkelijkheid van de landbouw en andere activiteiten in de plattelandsgebieden van de EU, in aanvulling op het cohesiebeleid en ander EU-beleid. De waarnemingspost voor het platteland³⁹ verstrekt actuele gegevens en analyses over de omstandigheden, veerkracht en levenskwaliteit op het platteland, ter ondersteuning van empirisch onderbouwde beleidsvorming.

Om ervoor te zorgen dat een baan in de landbouw combineerbaar is met het gezinsleven en om isolement en ontvolking tegen te gaan, moet voorts, in overeenstemming met de Europese pijler van sociale rechten, de toegang worden verbeterd tot gezondheidszorg, kinderopvang, ouderenzorg, vervoer, huisvesting, lokale infrastructuur, onderwijs en opleiding, arbeidskansen (voor jongeren en gezinsleden van landbouwers) en sociale steun, in flexibele en toegankelijke vormen en versterkt door digitale instrumenten en gemeenschapsnetwerken.

³⁹ EU-waarnemingspost voor het platteland, rural-vision.europa.eu.

Voorbeelden van plattelandsdiensten ter ondersteuning van landbouwers

- **Oostenrijk – Kinderopvangcoöperaties op het platteland:** door de gemeenschap geleide kinderopvanginitiatieven die boerengezinnen helpen familiale en professionele verantwoordelijkheden te combineren.
- **Finland – Mobiele eenheden voor gezondheidszorg en sociale dienstverlening:** essentiële gezondheidszorg en sociale steun rechtstreeks naar afgelegen plattelandsgebieden brengen, hetgeen de levenskwaliteit verbetert en de druk op landbouwhuishoudens vermindert.

Een sterkere sociale bescherming en op landbouwers toegesneden sociale diensten kunnen ook een doorslaggevende rol spelen. Stabiele inkomens, gezondheidszorg (inclusief geestelijke gezondheidszorg en langdurige zorg), ouderschaps- en zorgverlof, en toereikende pensioenen bieden de zekerheid die nieuwkomers nodig hebben om risico's te nemen en een loopbaan in de landbouw op te bouwen. Inclusieve systemen die alle boeren, waaronder ook deeltijdse landbouwers, vrouwen en kwetsbare groepen, ondersteunen, verbinden en aantrekken, en die inspelen op uitdagingen op het gebied van geestelijke gezondheid in plattelandsgebieden, leiden tot fatsoenlijkere levensomstandigheden en meer veerkracht bij plattelandsgemeenschappen.

Tegelijkertijd is **economische diversificatie belangrijk voor een grotere veerkracht**. Jonge boeren die traditionele landbouw kunnen combineren met klimaatslimme praktijken, nieuwe ventures in de bio-economie en waardeketens, agrotourisme, de productie van hernieuwbare energie of digitalisering vergroten hun concurrentievermogen en levensvatbaarheid op lange termijn. Lokale voedselsystemen, van korte toeleveringsketens tot door de gemeenschap ondersteunde landbouw, vergroten de inkomensstabiliteit en versterken de sociale banden. Bovendien zorgen ze voor een nauwere binding tussen consumenten en het voedsel op hun bord. Voorts kunnen financieringsmogelijkheden voor hernieuwbare-energie-installaties op landbouwbedrijven de belemmeringen voor voorafgaande investeringen verminderen en resulteren in kostenbesparingen op lange termijn en in potentiële inkomensstromen, waardoor zowel de levensvatbaarheid van de bedrijven als de energieweerbaarheid van het platteland worden versterkt.

Een hardnekkig probleem is de perceptie: de landbouw wordt nog steeds vaak beschouwd als een zwaar en ouderwets beroep. Om nieuwe generaties aan te trekken, moet dit imago worden opgekrikt door innovatie, duurzaamheid en beschikbare steun onder de aandacht te brengen. Nieuwe communicatiekanalen en sociale media kunnen een jonger publiek bereiken en betrekken en hen ertoe aanzetten de landbouw te gaan zien als een loopbaantraject dat flexibiliteit, levenskwaliteit dicht bij de natuur en zinvolle bijdragen aan de samenleving biedt.

Samen kunnen deze maatregelen zorgen voor levendigere, diversere en veerkrachtigere plattelandsgebieden, plaatsen waar jongeren willen wonen, werken en investeren in hun toekomst. Dit vormt de basis voor duurzame generatievernieuwing in de Europese landbouw.

Vlaggenschipinitiatieven

- **Als onderdeel van het nieuwe GLB-voorstel zouden bedrijfsverzorgingsdiensten** steun invoeren om landbouwers te helpen wanneer ze vrij willen nemen voor ziekte of letsels, ouderlijke verantwoordelijkheden, zorgtaken (ook voor oudere boeren), vakantie of opleiding. De financiering moet worden aangewend voor het opzetten van verzorgingsdiensten en voor lonen voor vervangende werknemers tijdens korte afwezigheden.
- **Jongerenambassadeurs voor het platteland:** de Europese Commissie zal een programma opzetten voor jongerenambassadeurs voor het platteland. De geselecteerde jongeren zullen worden ondersteund om op te treden als pleitbezorgers van de landbouw en het plattelandleven en actief bij te dragen aan beleidsdiscussies. Door middel van outreachactiviteiten, storytelling en samenwerking met hun collega's zullen de ambassadeurs helpen om de perceptie van het publiek om te buigen, de belangstelling bij jongeren aan te wakkeren en het algemene imago van de landbouw en het platteland in heel Europa te verbeteren.

Acties voorgesteld in het kader van het huidige GLB en in het GLB-voorstel 2028-2034		
Investerings- en klimaat-transitie	Projecten voor hernieuwbare energie op landbouwbedrijven en investeringen in de aanpassing aan de klimaatverandering ondersteunen om jonge landbouwers beter bestand te maken tegen klimaatrisico's.	Huidige en nieuwe GLB-plannen
Plattelandstrategieën en -infrastructuur en bedrijfsdiversificatie	Bevorderen van een geïntegreerde benadering van plattlandsgebieden in de NRP-plannen en de programmering van instrumenten voor geïntegreerde territoriale ontwikkeling, waarbij financiering wordt verstrekt voor toegankelijke infrastructuur en diensten op het platteland, waaronder connectiviteit en vervoer, met name in afgelegen gebieden zoals de ultraperifere gebieden van de EU, om de leefbaarheid van het platteland te verbeteren.	Huidig GLB voor investeringen in infrastructuur, nieuw GLB, NRP-plannen – vanaf 2028
Leader/CLLD	Lokale plattlandsontwikkeling en netwerkvorming ondersteunen via Leader/vanuit de gemeenschap geleide lokale ontwikkeling (CLLD), waarbij de betrokkenheid van jongeren en vrouwen wordt bevorderd en het platteland uit zijn isolement wordt gehaald.	Huidig GLB en NRP
Acties voorgesteld in het kader van ander EU-beleid		
Gecoördineerde actie voor plattlandsgebieden op EU-niveau	Via het geactualiseerde EU-actieplan voor het platteland acties bevorderen ter ondersteuning van de aantrekkelijkheid van plattlandsgebieden op verschillende beleidsterreinen, waaronder onderwijs en opleiding, energiegemeenschappen, connectiviteit, de bio-economie en de betrokkenheid van jongeren. Meer inspanningen leveren om ervoor te zorgen dat de stem van het platteland meer wordt gehoord door netwerken op te zetten en acties voor plattlandsgebieden te coördineren via het plattlandspact in 2026 en 2027.	Q1 2026
Bevordering van sociale landbouw⁴⁰	Vrijwilligerswerk in sociale en zorgboerderijen aanmoedigen door het Europees Solidariteitskorps te betrekken en tegelijkertijd de lidstaten te ondersteunen bij de ontwikkeling van initiatieven voor jonge landbouwers die toegankelijke sociale en zorgdiensten verlenen in plattlandsgebieden.	Q4 2026

⁴⁰ Sociale landbouw (of zorglandbouw) verwijst naar het gebruik van landbouwactiviteiten om gezondheids-, sociale of onderwijsdiensten te verlenen aan groepen in kwetsbare situaties, en leidt tegelijkertijd tot diversificatie van de landbouwactiviteiten en plattlandsontwikkeling.

Koolstof-landbeheer en -markten en veerkracht	De EU-verordening tot vaststelling van een certificeringskader voor koolstofverwijderingen en koolstoflandbeheer (CRCF) biedt de mogelijkheid om landbouwers, bosbouwers en grondbeheerders op vrijwillige basis in contact te brengen met koolstofmarkten, waardoor zij een extra inkomensstroom krijgen, hetgeen het concurrentievermogen en de veerkracht van hun bedrijf versterkt.	Vanaf 2025	Q4
Vrijwillige acties op het niveau van de lidstaten			Vrijwillig
Lokale toegevoegde waarde in voedsel-systemen	Lokale en regionale voedselstrategieën en voedselgerelateerde innovatiestrategieën ondersteunen, rechtstreekse verkoop via lokale en boerderijmarkten bevorderen, en verbindingen tussen stad en platteland verbeteren zodat jonge en nieuwe landbouwers meer kansen krijgen en gemeenschapsgebaseerde landbouw, verwerking en detailhandel worden gestimuleerd.	Vanaf 2025	Q4

E. Opvolging en pensionering

Pensioenregelingen en opvolgingsplanning zijn van fundamenteel belang voor generatievernieuwing in de landbouw. Oudere landbouwers die met pensioen willen gaan, moeten over de mogelijkheden en middelen beschikken om dit met waardigheid en financiële zekerheid te doen. In de hele EU stellen veel oudere landbouwers hun pensionering uit als gevolg van ontoereikende pensioendekking en een gebrek aan haalbare alternatieven voor het landbouwinkomen. Deze financiële onzekerheid leidt vaak tot terughoudendheid om hun land over te dragen of hun actieve werkzaamheden stop te zetten, waardoor de landmobiliteit wordt beperkt en jongere boeren de kans wordt ontzegd om toe te treden tot de sector en er zich te vestigen.

Het GLB speelt in dit verband vaak een maatschappelijke rol. Voor veel oudere boeren zonder toereikende pensioenrechten vormen GLB-betalingen het enige inkomen en worden ze een vangnet. Dit toont aan dat aanvullende nationale maatregelen nodig zijn voor betere sociale bescherming en pensioenen die voldoende dekking bieden voor de boeren.

Opvolgingsplanning is evenzeer essentieel, maar blijft een belangrijk obstakel. Zonder juridische ondersteuning en advies kan de overdracht van landbouwbedrijven vertraging oplopen of slecht worden beheerd, wat tot conflicten en onzekerheid leidt. Dankzij vroegtijdige planning wordt de levensvatbaarheid van de landbouwsector op lange termijn groter en kunnen oudere generaties geleidelijk een stap achteruit zetten, desgewenst betrokken blijven en verantwoordelijkheden gestructureerd overdragen, met inachtneming van hun rol en ervaring.

Het Europees Semester zal toezicht blijven houden op de bijdrage die het nationale pensioen- en socialebeschermingsbeleid levert aan een toereikend inkomen voor ouderen en toegang tot sociale bescherming voor verschillende beroepsgroepen, waaronder landbouwers.

Voorbeelden van pensioenstelsels die generatievernieuwing ondersteunen

- **Duitsland:** de Duitse Landbouwpensioenbank ondersteunt de bedrijfsopvolging in boerderijen door pensioeninkomsten en sociale verzekeringen te verstrekken aan gepensioneerde landbouwers.
- **Frankrijk:** op maat gesneden pensioenregelingen bieden soortgelijke steun, waaruit blijkt hoe aangepaste sociale bescherming generatievernieuwing in de landbouw kan vooruithelpen.

De succesvolle stelsels hebben vergelijkbare hoofdkenmerken: de dekking omvat alle gezinsleden om onderbrekingen in de bijdragen te voorkomen; ze bieden flexibele, inkomensafhankelijke of forfaitaire bijdragen om in te spelen op de variabiliteit van het

landbouwinkomen, en berusten op overheidssubsidies, die terecht worden beschouwd als investeringen in billijkheid op het platteland en voedselzekerheid. Duidelijke juridische definities en een redelijke middelentoets zorgen verder voor inclusiviteit.

Uiteindelijk zijn investeringen in adequate en stabiele pensioenstelsels voor landbouwers niet alleen een kwestie van sociale rechtvaardigheid, maar vormen ze ook een strategische hefboom voor generatievernieuwing, landmobiliteit en de duurzaamheid van de landbouw in de EU op lange termijn.

Vlaggenschipinitiatieven

- **Koppeling van de rechtstreekse betalingen aan de pensioengerechtigde leeftijd van landbouwers tegen 2032, zoals voorgesteld in het GLB voor de periode na 2027.** Landbouwers op pensioengerechtigde leeftijd die een pensioen ontvangen, zullen niet langer in aanmerking komen voor rechtstreekse betalingen, zodat intergenerationele opvolging wordt aangemoedigd.
- **De integratie van relevante aspecten van generatievernieuwing met betrekking tot opvolging in het Europees Semester, waarbij hervormingen betreffende pensioen, uittreding en overdracht van landbouwbedrijven worden vastgelegd in nationale beleidskaders, zal tijdige opvolging, landmobiliteit en inkomenszekerheid vergemakkelijken voor boeren die met pensioen gaan.**

Acties voorgesteld in het kader van het GLB 2028-2034		Tijdschema
Ondersteuning van de planning van bedrijfsopvolging via AKIS	Via AKIS gerichte opleidings- en adviesdiensten aanbieden om een vlotte en tijdige bedrijfsopvolging in boerderijen te ondersteunen. Oudere boeren moeten begeleid worden bij juridische, financiële en erfenisplanning, terwijl jonge landbouwers moeten worden opgeleid op het gebied van opvolgingskaders, bedrijfscontinuïteit en moderniseringsplannen. Gezamenlijke planningssessies met verschillende generaties faciliteren, ondersteund door opgeleide adviseurs of bemiddelaars, om duidelijke en realistische overgangsplannen te ontwikkelen.	Nieuw GLB – vanaf 2028
Acties voorgesteld in het kader van ander EU-beleid		
Kennis over belastingen en bedrijfsopvolging verbeteren	Studie naar de invloed van het beleid van successie- en schenkingsrechten op de bedrijfsopvolging in de landbouw in alle lidstaten, op basis van gegevens van de Europese waarnemingspost voor land. Fiscale en juridische belemmeringen in kaart brengen die tijdige overdrachten vertragen of bemoeilijken, als basis voor hervormingen die vervroegde pensionering, een vlottere opvolging en doeltreffendere generatievernieuwing vergemakkelijken.	Vanaf Q4 2026
Uitwisseling van beste praktijken	Om de overgang van beroepsactiviteiten in de landbouw naar pensionering te ondersteunen, rechtstreekse betalingen koppelen aan de pensioengerechtigde leeftijd; de uitwisseling van beste praktijken voor toegang tot socialezekerheidsregelingen voor landbouwers bevorderen door middel van een gezamenlijke discussie met de lidstaten.	Q2 2026
Vrijwillige acties op het niveau van de lidstaten		Vrijwillig
Pensioenregelingen	Zorgen voor adequate toegang tot pensioenregelingen die oudere boeren en werknemers in de landbouw voldoende pensioenzekerheid bieden.	Vanaf Q4 2025

Wetgeving om de overdracht van landbouw-bedrijven te vergemakkelijken	Wetgevingsmaatregelen vaststellen op gebieden als belastingen, erfenissen en overdracht van grond, die de overdracht van landbouwactiva van de ene generatie naar de andere vergemakkelijken.	Vanaf Q4 2025
Sociale zekerheid en sociale diensten	Stabiliteit waarborgen, genderkloven dichten en de overgang naar een andere levensfase ondersteunen door middel van een inclusieve sociale zekerheid voor landbouwers, inclusief vrouwen, gepensioneerden, personen met een handicap en andere kwetsbare groepen, en toegang tot hoogwaardige, betaalbare sociale diensten, waaronder langdurige zorg.	Vanaf Q4 2025
Vrijwillige acties voor belanghebbenden		Vrijwillig
Inter-generationale bedrijfs-opvolging op basis van samenwerking	Samenwerking tussen landbouwersorganisaties, die zowel oudere als jongere generaties vertegenwoordigen, coöperaties, adviesdiensten en plattelandsnetwerken, op het gebied van intergenerationale samenwerking en opleiding op het gebied van overdracht van landbouwbedrijven, opvolgingsplanning en de juridische/financiële aspecten van overdracht.	Vanaf Q4 2025

CONCLUSIE

De strategie voor generatievernieuwing in de landbouw is opgebouwd rond belangrijke vlaggenschipinitiatieven, die worden ondersteund door een uitgebreide reeks acties die op onderling verbonden niveaus kunnen worden uitgevoerd: acties in het kader van het huidige en toekomstige GLB, acties in het kader van ander EU-beleid, acties onder leiding van de lidstaten – die bevoegd zijn op cruciale gebieden zoals toegang tot land, belastingbeleid, onderwijs en pensioenen – en ten slotte acties van belanghebbenden. Het wegwerken van belangrijke belemmeringen vereist een sterke nationale en regionale betrokkenheid.

In deze strategie wordt een duidelijk traject uitgestippeld om generatievernieuwing in de Europese landbouw te ondersteunen door beleidsambitie om te zetten in praktische maatregelen. Ze biedt een kader dat verschillende beleidsterreinen en bestuursniveaus met elkaar verbindt om belemmeringen voor jongeren aan te pakken en om fatsoenlijke voorwaarden voor oudere landbouwers die de sector verlaten, te bevorderen, onder meer door middel van adequate pensioenregelingen. Ook wordt een nieuw platform voor vrouwen in de landbouw ingevoerd om gelijke kansen en netwerkvorming te bevorderen. Er wordt bijzondere aandacht besteed aan landbouwers die jonger zijn dan 40 jaar, omdat zij de grootste moeilijkheden ondervinden om toegang te krijgen tot financiering en krediet. Maar tegelijkertijd wordt de essentiële rol erkend van nieuwe landbouwers van alle leeftijden voor de instandhouding van de voedselsystemen van de EU, de vitaliteit van het platteland en de milieuerfenis.

De Commissie heeft voorgesteld dat alle lidstaten uiterlijk in 2028 hun eigen strategie voor generatievernieuwing in de landbouw opstellen als onderdeel van hun NRP-plannen, waarbij acties in het kader van het EU-landbouwbeleid en nationaal plattelandsbeleid worden gecombineerd met acties binnen het fiscale en sociale kader. De Commissie roept de lidstaten op de maatregelen af te stemmen op hun specifieke behoeften, gezien de verschillen binnen Europa op het gebied van landbouwsystemen, wetgeving over bedrijfsopvolging en belastingen en de omstandigheden op het platteland.

De verwezenlijking van de doelstellingen van de strategie vereist **nauwe samenwerking tussen nationale en regionale autoriteiten en landbouwers van alle generaties, ondersteund door politiek leiderschap, gerichte financiering en langetermijninzet van alle actoren**. Deze factoren zijn van vitaal belang om doeltreffende, contextspecifieke interventies te ontwerpen en het potentieel van de volgende generatie te ontsluiten.

Als aanvulling op deze inspanningen moeten communicatie, promotie en steun voor diversificatie van landbouwbedrijven ervoor zorgen dat de landbouw als een aantrekkelijke, zinvolle en levensvatbare carrière wordt gezien, terwijl tevens het bredere maatschappelijke belang van generatievernieuwing voor de toekomst van de voedselsystemen en plattelandsgemeenschappen in Europa in het licht wordt gesteld.

Samen vormen deze maatregelen de basis voor duurzame generatievernieuwing in de Europese landbouw.

Om deze ambitie waar te maken, en geschraagd door het voorstel voor het GLB 2028-2034, bevat de strategie het **ambitieuze streefdoel om het huidige aandeel van 12 % jonge landbouwers in de EU tegen 2040 te verhogen tot 24 % (nieuwe landbouwers inbegrepen)**. Dat komt overeen met de aanbeveling van de Commissie om **minstens 6 % van de landbouwuitgaven te besteden aan generatievernieuwing**, hetgeen des te belangrijker is voor lidstaten die op dat gebied een achterstand hebben.

De Commissie zal zich blijven inzetten voor jonge landbouwers en is voornemens de balans op te maken van de vooruitgang tijdens de jongerenbeleidsdialogen, in het bijzonder die in het voorjaar van 2029 tijdens het laatste jaar van het mandaat van het huidige college.